

เทศน์เช้า วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ฟังธรรมนะ ธรรมะเพื่อเตือนตัวเองไง ธรรมะคือสังขาร สังขารคือความจริงใจในหัวใจของเรา ถ้าหัวใจของเรามันมีสังขารมีความจริง มันจะเคลียร์ปัญหาในใจเราได้ นี่ถ้ามันเคลียร์ปัญหาในใจเราได้

“ที่ไหนมีแหล่งน้ำ ที่นั่นมีชีวิต” คนโบราณเขาสร้างบ้านสร้างเมือง เขาหาแหล่งน้ำของเขา ที่ไหนมีแหล่งน้ำ ที่นั่นมีชีวิตนะ ถ้ามีชีวิตขึ้นมา คูสิ ถ้าเป็นพืชพันธุ์ธัญญาหารมันมีชีวิต แต่มันไม่มีวิญญาณครอง มันก็ยังมีการแข่งขันกันนะ มันแข่งขันเพื่อความดำรงชีวิตของมัน มนุษย์อาศัยสิ่งนั้นเป็นอาหาร

“ที่ใดมีแหล่งน้ำ ที่นั่นมีชีวิต” เพราะอะไร เพราะมนุษย์มีอาหาร ถ้ามีอาหาร มีการแข่งขัน ถ้ามีการแข่งขัน มีการแข่งขันก็เพื่ออะไร? เพื่อความเจริญงอกงาม ถ้าไม่มีการแข่งขันมันก็ไม่มีการพัฒนา การพัฒนาขึ้นมาเพื่ออะไร? เพื่อประโยชน์กับสิ่งที่มีชีวิต

ถ้ามีชีวิต มีการแข่งขัน ถ้ามันเอากิเลสค้นหาความทะยานอยาก เอาความเห็นแก่ตัวเข้าไปแข่งขัน พอเข้าไปแข่งขัน สังคมนั้นมันก็มีผลกระทบกระเทือนกัน ฉะนั้น ถึงต้องมีสังขารๆ ใจ สังขารคือสังขารความจริง สังขารความจริงของอะไร

สังขารความจริงของธรรมมันไม่ลำเอียงเคียงข้างใครหรอก นี่สังขาร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน สาวกสาวกจะได้ยินได้ฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาก็เป็นพระอรหันต์เหมือนกัน มันลำเอียงกับใครล่ะ? มันไม่ลำเอียงกับใครหรอก ทุกชีวิตมีสิทธิเสรีภาพเสมอกัน เท่ากัน ถ้าทุกชีวิตมีสิทธิเสรีภาพเท่ากัน สังขารอันนั้นมันถึงไม่ลำเอียงต่อกัน นี่เราฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อให้ใจเรามีคุณธรรม ถ้ามันมีสังขารในหัวใจ

“ที่ไหนมีแหล่งน้ำ ที่นั่นมีชีวิต” สิ่งที่มีชีวิตเป็นพืชพันธุ์ธัญญาหาร มันก็มีการแข่งขันกัน มันต้องการแสงแดด ต้องการแหล่งน้ำเพื่อความเจริญงอกงามของมัน แล้วถ้ามันมีจำนวนมากกว่า มันกลายพันธุ์ มันควบคุมพืชอื่นไม่ให้เจริญงอกงามขึ้นมาได้ นี่การแข่งขันของพืช การแข่งขันของพืชมันยอมจำนนของมันโดยธรรมชาติของมัน

สิ่งมีชีวิต คุณสัตว์ คุณก ฤดูแล้งมันอพยพ มันอพยพเพราะอะไร ในเมื่ออุณหภูมิมันเปลี่ยนแปลง มันต้องหาที่อบอุ่นของมัน มันหาแหล่งอาหารของมัน เห็นไหม สัตว์มันยังอพยพ ย้ายถิ่นเป็นฤดูกาลของสัตว์

มนุษย์ถ้ามีปัญหา มนุษย์มีปัญหา เห็นไหม คุณติ จะครองโลกๆ เพราะโลกมันคับแคบ เดียวนี้โลกมันแคบเกินไปแล้ว มนุษย์จะหาทรัพยากรจากอวกาศ เอาแร่ธาตุต่างๆ จากดวงดาวต่างๆ มาใช้ในโลกละ เห็นไหม มนุษย์มีปัญหาขนาดนั้น

แต่มนุษย์ไม่มีปัญญารู้เท่าทันตัวเอง ถ้าไม่รู้เท่าทันตัวเอง การแข่งขัน การทำเพื่อโลก ถ้าสังฆกรรม นักวิทยาศาสตร์ที่เขาคิดกันมาเพื่อความเป็นอยู่ของโลก เพื่อให้โลกนี้มีการใช้สอย เพื่อความดำรงชีวิต คุณภาพชีวิตๆ นี่นักวิทยาศาสตร์เขาคิดกันแบบนั้น

แต่เดิมเวลาเกิดโรค เวลาโรคห่าระบาด ตายกันครึ่งก่อนโลกนะ นี่เวลาวิทยาศาสตร์มันเจริญ วิทยาศาสตร์มันเจริญขึ้นมา เพราะอะไร เพราะสิ่งนั้นมันเป็นการปรับสมดุลของมัน แต่วิทยาศาสตร์มันเจริญ คุณติ มนุษย์มีการรักษาพยาบาลต่างๆ ขึ้นมา มนุษย์มีมากขึ้น มีการแข่งขันมากขึ้น วิทยาศาสตร์ๆ วิทยาศาสตร์คือคุณภาพชีวิตๆ

แต่ถ้ามีคุณธรรมในใจนะ สิ่งมีชีวิตต้องมีคุณธรรมในหัวใจ ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจ คุณธรรมในหัวใจที่ไหนละ เห็นไหม คุณติ เวลาว่าสิ่งที่มีลัทธิเสรีภาพเสมอกัน ความเสมอกัน ถ้าใครมีสติมีปัญหา มันยับยั้งใจของตัวเองได้ไง นี่เราอยู่ในสภาพใด กรรมเก่า กรรมใหม่ ในเมื่อกรรมเก่ามันเกิดในประเทศอันสมควร เกิดในประเทศนี้สภาพกรรม คราววาระ คราวที่มันเป็นไป มันเป็นอย่างนี้ เรามีสติมีปัญหา เราอยู่ในสภาพแบบนี้ นี้อยู่กับโลกโดยไม่ทุกข์ไปกับโลกไง

“อยู่กับโลกแล้วไม่ทุกข์ไปกับโลก ไม่ต้องคิดรนไขว่ไหม”

อยู่กับโลก ไม่ทุกข์ไปกับโลก แต่ก็คืนรน คืนรนเพื่อเอาชีวิตเรารอด เอาชีวิตเรารอดทำไม
คุณธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิ เสียทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ เห็นไหม เจ็บไข้ได้ป่วย
ขึ้นมา เราเสียทรัพย์ขึ้นมาเพื่อรักษาความเป็นอยู่ของเรา

เสียอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต ไปโรงพยาบาล สิ่งใดที่เป็นพิษเป็นภัยเขาตัดทิ้งๆ เห็นไหม นี่
เสียสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต

เวลาถึงที่สุด **เสียชีวิตรักษาธรรม** สละชีวิตเลย สละชีวิตเพราะอะไร เพราะว่ากิเลสค้นหา
ความทะยานอยากมันเอาสิ่งนี้มาล่อลวงใจ จะเป็นจะตาย ทำอย่างนั้นก็ได้ ทำอย่างนี้ก็ได้ นี่
สละชีวิตเพื่อรักษาธรรม

ถ้ามันได้รักษาธรรมจริงๆ มันมีสิ่งใดที่มันแปรปรวน? มันไม่มีสิ่งใดที่แปรปรวน ฉะนั้น
สิ่งที่เป็นคุณธรรม คุณธรรมมันอยู่ที่นี้ ถ้าคุณธรรมอยู่ที่นี้ เห็นไหม เราศึกษาธรรมๆ คุณสิ กรูบา
อาจารย์ของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่โคนไม้ๆ โคนไม้มันมีประโยชน์อะไรละ

เขาแสวงหาทางโลก เขาได้ทรัพย์สมบัติของเขามาถึงเป็นประโยชน์ของเขาใช้ไหม ใช้นั้น
มันเป็นวัตถุธาตุ มันจำเป็นไหม? มันจำเป็นกับการดำรงชีวิตไง เพราะอะไร เพราะร่างกายนี้เป็น
ธาตุ ๔ แต่ความรู้สึกรู้สึกของคน หัวใจมันต้องการสิ่งใด ต้องการสิ่งใด? ต้องการคุณธรรม คุณธรรม
คือศีลธรรมจริยธรรม

ศีลธรรมจริยธรรม ก็บอก “เราก็อำนาจแล้วไง คุณสิ เราถือศีล ๕ เรามีศีลมีธรรมแล้ว เราไม่ต้อง
ทำสิ่งใดเลย เราเป็นคนดีๆ”

วัตถุธาตุมันก็ไม่ทำสิ่งใด มันก็ไม่เบียดเบียนใครเหมือนกัน เวลาเรารักษาศีลแล้ว นี่รักษา
ศีลมันต้องมีคุณธรรมด้วย ไม่ทำลายสัตว์ ไม่ทำลายกัน ไม่ทำลายสัตว์แต่ก็ต้องมีเมตตาด้วย ไม่
ทำลายสัตว์ เวลาเขาดกทุกข์ได้ยากก็มองดูเขาใช้ไหม นั่งดูทอดอาลัยตายอยากหรือ ถ้าเขาดกทุกข์
ได้ยาก เราช่วยเหลือเจือจานได้ เห็นไหม

“ศีลธรรม” ศีลคือความปกติ ศีลธรรมจริยธรรม ถ้ามีธรรม มีคุณธรรมขึ้นมา มีคุณธรรมถึง
นั้นขึ้นมาเพื่ออะไร? เพื่อสร้างอำนาจวาสนาบารมี จิตใจของเราเนะ เวลามันดกทุกข์ได้ยาก มันบีบ

คั่นหัวใจ กิเลสมันตกทุกข์ได้ยาก มันบีบคั่นหัวใจ มันทำอะไรล่ะ? มันไม่ทำอะไร มันมีสติปัญญา มันแยกแยะ มันแยกถูกแยกผิด แล้วดูแลหัวใจของเรา

นี่ก็เหมือนกัน เห็นคนตกทุกข์ได้ยาก ถ้าเราได้จูนเจอเขา ถ้าเรามีกำลังพอ เราทำได้ เราจูนเจอเขา มันมีความอบอุ่น มีความชื่นใจใจ ผู้ให้ๆ เวลาผู้ให้มันมีความชุ่มชื่นใจ หัวใจมันมีการเปลี่ยนแปลง หัวใจพัฒนาขึ้นมา เขาเรียกว่า “บารมี”

คนเราเวลามีบารมีธรรม เวลาคนทำธุรกิจการค้า ทำไมบางคนประสบความสำเร็จ ทำไมบางคนมันทุกข์ๆ ยากๆ ขึ้นมา นี่บารมีของเขา เขาได้สร้างของเขามาอย่างนั้น ถ้าเขาสร้างของเขามาอย่างนั้น สร้างมาอย่างนั้นมันก็เป็นกรรมเก่า เป็นอดีตชาติ เป็นสิ่งที่เราสะสมมาเป็นจริตตินิสัย นิสัยสันดานของคนมันไม่เหมือนกัน แต่ถ้ากรรมเก่ามาแบบนั้น นี่พันธุ์กรรมของมัน ถ้าปัจจุบันเราพึงธรรมๆ เราก็แก้ไขของเรา

คนที่สร้างบุญกุศลมา มีอำนาจวาสนามา เขาทำอะไรเขาประสบความสำเร็จของเขา เวลาเขาภาวนาของเขา จิตเขาสงบได้ง่าย เวลาเขาใช้ปัญญาแยกแยะของเขา เขามีปัญญาของเขา เขาเกิดวิปัสสนาญาณของเขา เขาจะเห็นคุณธรรมในใจของเขา

ถ้าเห็นคุณธรรมในใจของเขา นี่ไง มนุษย์มีการแข่งขันไง สิ่งมีชีวิตมีการแข่งขันไง แต่ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจขึ้นมา มันทำคุณงามความดีของมันไง ถ้าทำความดีขึ้นมา เห็นไหม “สูงสุดสู่สามัญ” มนุษย์เหมือนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าในบรรดาสัตว์ ๒ เท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด

สัตว์ ๒ เท้า นี่มนุษย์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นมนุษย์เหมือนเรา ในบรรดาสัตว์ ๒ เท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด ประเสริฐที่สุดเพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่โคนไม้ โคนต้นโพธิ์ ใช้อัสวักขยญาณทำลายกิเลสค้นหาความทะยานอยากในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นไก่ตัวแรกที่เจาะฟองอวิชชาออกมา

อวิชชาคือความไม่รู้ เราไม่รู้เรื่องอะไรล่ะ เราไม่รู้อะไรเราก็ศึกษาสิ เห็นไหม เราไม่รู้เรื่องทางวิทยาศาสตร์ ไม่รู้เรื่อง เราก็ศึกษาของเราสิ แต่มันไม่รู้จักตัวมันเองไง

แล้วพอไม่รู้จักตัวมันเอง มันจะย้อนกลับเข้ามา นี่ไก่ตัวแรกที่เจาะฟองอวิชา อวิชามันครอบงำหัวใจ พอครอบงำหัวใจ มันมีคบอด มีแต่ทิฏฐิมานะว่าเราคิดถูก เราคิดถูกต้องดังามทั้งนั้นแหละ ความคิดถูก ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไปยึดมาว่าเรารู้เราเห็น พอรู้เห็นขึ้นมามันเป็นอย่างไรละ รู้ เห็น นี่ไปยึดว่าเรารู้เราเห็น มันก็เลยไม่รู้ไง

ถ้ามีความจริงขึ้นมา ความจริงอย่างนี้มันจะย้อนกลับเข้ามา ถ้ามีคุณธรรมอย่างนี้ สิ่งที่ยึดธรรมๆ สิ่งที่ว่าความไม่รู้ อวิชาๆ อวิชาคือความไม่รู้ตัวมันเอง เราบอกเราไม่รู้ เราก็ศึกษาให้รู้สิ

ศึกษาให้รู้มันก็เป็นปริยัติ ปริยัติขึ้นมา คุณติ พ่อแม่ พ่อแม่คนไหนไม่รักลูก รักลูกทั้งนั้นแหละ อยากให้ลูกฉลาด อยากให้ลูกมีปัญญาทั้งนั้นแหละ เวลาสั่งสอนขึ้นไปเราต้องอบรมบ่มเพาะ เวลาเราเลี้ยงลูกขึ้นมา อยากให้ลูกเป็นคนดี เป็นคนดี มีความสุขพอ แต่ถ้าเขาเป็นคนดี มีความสุขของเขา แล้วเขาทำหน้าที่การงานของเขาประสบความสำเร็จของเขา เราก็ชื่นใจด้วย

แต่ถ้าเขาเป็นคนดี เขามีความสุขของเขา เขาพอใจของเขา เขาทำอะไรของเขา มันต้องมีการบ่มเพาะดูแลกันมา จิตใจของเราๆ เราจะปฏิบัติขึ้นมา เราจะไปศึกษามา คุณติ ในโลกนี้มีผู้ที่ประสบความสำเร็จเยอะแยะมหาศาลเลย เขาก็เขียนตำรับตำราไว้ เป็นทางวิชาการไว้ เราก็ศึกษาของเรา เราก็ไปทำให้ได้อย่างนั้น บางคนก็ทำได้เช่นนั้น บางคนทำได้ดีกว่านั้น บางคนทำแล้วก็ไม่ได้อย่างนั้น เพราะอะไร เพราะจังหวะและโอกาส นี่อำนาจวาสนาของคนมันก็มี แต่อำนาจวาสนาของคนมันต้องมีความเพียรๆ ความเพียร ความวิริยะอุตสาหะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้ำที่นี้ละ

บอกว่า กรรมเก่า กรรมใหม่ แล้วพอกรรมเก่าแล้วก็โยนให้มันไปเลยนะ คนเรามีกรรมแล้วก็นอนทอดหุ่ยไปเลย ชีวิตก็ทุกข์ยากไปอย่างนั้นแหละ

มันจะทุกข์ยากขนาดไหน เวลานั้นปฏิบัติจะรู้ เวลาเขาปฏิบัติกัน ๕ ปี ๑๐ ปี เขามุมนะของเขา เขาทำของเขา นี่คนเราจะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร ความเพียรนี้ความเพียรชอบ สัมมาทิฏฐิ ความเห็นถูกต้องดังาม แต่นี้มันมีอวิชา มันมีความไม่รู้ มันจะดังามไปได้้อย่างไรละ มันก็มูมมองจากใจเรานี้แหละ

คุณิ เราใส่แว่นตาสีใดเราก็มองภาพเป็นสีนั้นแหละ จิตใจของเรา จิตนิสัย สันดานของคนเป็นอย่างไร มันก็มองธรรมะเป็นอย่างนั้นแหละ เขาก็ดีความแตกต่างกันไป แว่น นี่เง ฟันธุกรรมของมันๆ แล้วก็บอกสิ่งงามๆ...สิ่งงามของความไม่รู้ สิ่งงามของอวิชชาไง

เราก็ใช้สติปัญญาของเราแยกแยะ แยกแยะของเรา ถ้ามันสงบเข้ามา นี่ใช้ปัญญาของเราสิ่งมีชีวิตเขาต้องแข่งขันกันด้วยความดำรงชีวิตของเขา มีชีวิตแล้ว ชีวิตนี้สำคัญมาก มนุษย์มีความสำคัญมาก เพราะอะไร เพราะมีร่างกาย ทุกคนมีร่างกายเหมือนกันนะ ร่างกายนี้มันต้องการอาหาร เราเหนื่อยยาก เราก็ต้องการน้ำ เวลาเราเหนื่อยขึ้นมา สูญเสียเหงื่อ เราก็ต้องการน้ำ พอเราหิวกระหาย เราก็ต้องการอาหาร นี่ธาตุมันต้องการ นี่มนุษย์สำคัญ เห็นไหม ธาตุ ๔ พิจารณาให้มันเป็นไตรลักษณ์ๆ พิจารณาให้มันแปรปรวนให้เป็นสภาพตามความเป็นจริงของมัน

แต่ถ้ามันมีปัญญาขึ้นมา เรามีปัญญา มันบีบคั้นเรานะ ทุกคนต้องมีอาชีพ ทุกคนต้องมีหน้าที่การงานเพื่อดำรงชีวิต ชีวิตมันคืออะไร ชีวิตมันคืออะไร? ชีวิตมันคือปฏิสนธิจิต ชีวิตคือพลังงานตัวนั้น พลังงานตัวนั้นมันตั้งอยู่บนไออนุ่น ตั้งอยู่บนกาลเวลา ถ้ามันสืบต่อ เรายังมีชีวิตอยู่ ถ้ามันไม่ตั้งอยู่บนกาลเวลา มันแยกจากกาลเวลาออกไปมันก็ตาย

พอมันตายไปแล้วมันแยกจากกาลเวลาไปได้ไหม ตายจากเราไป มันเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เกิดในนรกอเวจี มันก็มีเวลาของมัน เห็นไหม ๑๐๐ ปีของเรา เท่ากับเทวดา ๑ วัน นี่กาลเวลามันแตกต่างกัน มิติมันแตกต่างกันไป วัฏฏะมันเป็นแบบนี้

ฉะนั้น ชีวิตเวียนตายเวียนเกิดขึ้นมา เห็นไหม ถ้ามันเวียนตายเวียนเกิดขึ้นมา ถ้ามีสติมีปัญญายะย้อนกลับมาเข้ามา ย้อนกลับมาดูที่ใจของเรา ที่ว่ามนุษย์มีคุณค่า มีคุณค่าเพราะมีร่างกายมันบีบคั้น มันบีบคั้นว่าเราต้องดำรงชีวิต เราต้องหาอยู่หากิน เทวดา อินทร์ พรหมเขาเป็นทิพย์ของเขา เขากินอาหารทิพย์

อาหารทิพย์คือวิญญานาหาร คือความอิมใจ นึกได้ทันที นึกได้หมด เพราะเขาไม่มีร่างกาย เขาไม่มีกายหยาบ เขาไม่มีธาตุ ๔ เพราะไม่มีธาตุ ๔ มันไม่ต้องการธาตุเข้าไปดำรงชีวิตของมัน

ฉะนั้น มนุษย์ที่มีคุณค่า มีคุณค่าที่นี้ เพราะมันเดือนตลอด คนที่มันทุกข์ยาก ถ้าเราขาดแคลนอาหาร เราทุกข์ยากมาก ถ้าเราได้อาหารมือหนึ่งจากใคร เราจะซาบซึ้งบุญคุณของเขา เขาสืบ

ต่อชีวิตของเราไป แต่ถ้าเรามีอาหาร ทุกอย่าง ป้างัย ๔ เราพร้อม แล้วหัวใจเราละ ถ้ามีคุณธรรม คุณธรรมเป็นแบบใด

ถ้าคุณธรรมขึ้นมา สิ่งที่ว่าสัมมาอาชีวะๆ สัมมาอาชีวะของเรา เราก็ดูหาอยู่หากินโดย สัมมาอาชีวะ โดยความถูกต้องดีงาม โดยสุจริตยุติธรรม สิ่งนี้เป็นสัมมาอาชีวะ แต่เวลาปฏิบัติไป กิเลส สัมมาอาชีวะถูกต้อง ทุกคนจะบ่นเลย ทำดีแล้วไม่ได้ดี ทำดีแล้วไม่ได้ดี สัมมาอาชีวะทำไม มันทุกข์ยากขนาดนี้ ถ้ามันทุกข์ยากขนาดนี้ นี่มิใช่อาชีวะแล้ว

เพราะคิดว่ามันทุกข์ยาก นั่นละคือวิญญาณาหาร นั่นละคือความคิด ความคิด ใจเสวย อารมณ์ ใจเสวยความคิด วิญญาณาหารนั้นเป็นอาหารของมัน นี่อาหารเป็นพิษๆ

พออาหารเป็นพิษขึ้นมา ถ้าพุทโธๆ พุทธานุสติ อาหารเป็นคุณ เวลาพุทโธๆ เราไม่ให้มันคิด ไปตามนั้น เห็นไหม อาหารที่เป็นคุณ สิ่งที่เป็นอาหาร อาหารดำรงชีวิตใช้ไหม พุทโธๆ จน ละเอียดเข้ามา จนมันทั้งหมด มันอยู่โดยตัวมันเอง มันไม่ต้องอาศัยสิ่งใดเลย นี่สัมมาอาชีวะ สัมมาอาชีวะคือความรู้สึกลึกซึ้งภายใน ถ้าความรู้สึกลึกซึ้งภายใน นี่มันแสดงตัวขึ้นมา

ถ้าเราไม่ทำอย่างนี้ เราไม่รู้ว่าใจเราอยู่ไหน เราไม่รู้ว่าเราเป็นใคร เราจะเห็นร่างกายเรา เรา จะเห็นความรู้สึกลึกซึ้ง แต่ความรู้สึกลึกซึ้งก็จับความรู้สึกไม่ได้ แต่มีสติปัญญามันไล่เข้ามาๆ นี่มัน สงบ มันปล่อยวางเข้ามาๆ มันพุทโธจนพุทโธไม่ได้เลย มันเป็นตัวของมันเองเลย นี่ถ้ามันเป็นของ มันโดยธรรมชาติของมัน เห็นไหม

นี่ไง สิ่งที่ว่าถ้ามันคิดน้อยเนื้อต่ำใจ นั่นเป็นพิษ ถ้ามันคิดเพื่อสังฆธรรมๆ ขึ้นมา คนเราต้องมี สังฆธรรม คุณธรรม ถ้ามีในใจขึ้นมา มันมีธรรมในใจขึ้นมา มันเป็นสัมมาสมาธิ แล้วถ้ามันมีสติมี ปัญญาขึ้นมา ยกขึ้นใช้วิปัสสนาญาณ ใช้ปัญญาแยกแยะ แยกแยะในอะไร ถ้าจิตมันสงบแล้วมันมี สติขึ้นมา มันจับต้องได้ มันรู้สึกตัวของมันเอง มันก้าวเดินของมันไป นี่ยกขึ้นสู่วิปัสสนา ยกขึ้น วิปัสสนาคือใช้ปัญญา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาสวักขณญาณ สติปัญญาที่เป็นญาณหยั่งรู้ ความเห็น จากภายใน ไม่ใช่ความนึกคิดอย่างเรา ถ้าความนึกคิดอย่างเรา เราก็มียปัญญาๆ เราก็ดูศึกษามาแล้วเรา

ก็มีปัญญา นี่สัมมาอาชีวะ สัมมาอาชีวะจากภายนอก แต่เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา นี่สังขมมรรคญาณ ถ้าจักรมันหมุน ปัญญามันหมุนขึ้นไป มันจะเห็นความมหัศจรรย์ของใจนะ

เราก็เห็นว่าธาตุ ๔ ต้องกินอาหารใช้ไหม ธาตุ ๔ ของเรามันต้องมีอาหารเข้าไปจนเจือมัน แล้วหัวใจที่มันทุกขมันยากนี้ หัวใจเราก็ไม่รู้จักมัน พอทำความเข้าใจเข้าไป เรา รู้จักหัวใจของเรา แล้วถ้าเกิดปัญญาญาณขึ้นมา มันก็มีอาหารของมัน นี่ใจ อาสวัชฌญาณ ญาณหยั่งรู้ ญาณที่เข้าไปชำระล้างมัน เข้าไปเติมเต็มความเป็นจริงในหัวใจ มันแยกแยะของมัน มันพิจารณาของมัน

เวลามันปล่อย ปล่อยเป็นครั้งเป็นคราวๆ พิจารณาต่อเนื่องกันไป ถ้ามีครูบาอาจารย์ท่านคอยส่งเสริมขึ้นไป พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ ถึงที่สุดเวลามันขาด เห็นไหม ความจริงเป็นที่นี้ พอมันขาดขึ้นมา นี่เป็นอุปุปธรรม อุปุปธรรมคือมันคง คงที่กับใจดวงนั้น

จากใจที่มันลุ่มๆ คอนๆ ใจที่ไม่มีที่พึ่งที่อาศัย เวลามันมีคุณธรรมขึ้นมา มันแปลกประหลาดมหัศจรรย์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม แสดงธรรมอย่างนี้ แล้วถ้าใครประพฤติปฏิบัติขึ้นไป เห็นไหม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต มันเป็นจริงอันเดียวกัน ถ้าเป็นจริงอันเดียวกัน สิทธิเสรีภาพเหมือนกัน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า ในบรรดาสัตว์ ๒ เท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด เป็นศาสดาของเรา เป็นไก่ตัวแรกที่เจาะฟองอวิชชาออกมา แล้ววางธรรมวินัยนี้ไว้ เราก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน ในปัจจุบันนี้เราเป็นมนุษย์ เราก็เป็นสัตว์ ๒ เท้าเหมือนกัน เราก็มีสติปัญญาเหมือนกัน แต่เรามีการศึกษาขึ้นมา ศึกษาทางโลกขึ้นมา มันเป็นวิทยาศาสตร์ขึ้นมา เราก็ไปยึดว่าต้องเป็นอย่างนี้ๆ แล้วพุทธศาสน์ๆ ความเป็นจริง สิ่งที่อยู่อย่างนี้มันก็ปล่อยวางอย่างนี้

ชีวิตคืออะไร ชีวิตคืออะไร ชีวิตมาจากไหน แล้วปัจจุบันนี้มันคืออะไร แล้วตายแล้วมันไปไหน แล้วเวลามันเป็นไป มันรู้จริงของมันตามความเป็นจริงของมัน มันชำระล้างของมัน มันคืออะไร

นี่มันชัดเจน เป็นปัจจุตัง สันติภูมิโลกกลางหัวอกนี้ไง มันถึงมีคุณค่าไ้ ที่ว่ามนุษย์มีคุณค่า มีคุณค่าอย่างนี้ไ้ แต่ถ้าเทวดา อินทร์ พรหมเขามีความสุขของเขา นรกอเวจีก็มีทุกข์ของเขา เราเป็นมนุษย์ เราต้องมีอาชีพ เราก็ทุกข์ยากอย่างหนึ่ง อย่างหนึ่งก็คือว่าเวรกรรมของเรา แต่ถ้าเรามีสติ

มีปัญญารักษาของเรานะ เหมือนอากาศ ใครๆ ก็มีสิทธิ ทุกคนมีสิทธิหายใจ ทุกคนสามารถเอา
อากาศมาเป็นประโยชน์กับเราได้ จิตใจของเรา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะ
เป็นธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติ...นี่วางไว้

“อานนท์ ไม่มีกำมือในเรา ไม่มีกำมือในเรา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้ง
ธรรม ไม่มีในกำมือ ไม่มีสิ่งใดซ่อนเร้น วางหมด เราแบมือตลอด”

พวกเราไม่มีปัญญา บริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระพุทธเจ้าฝากไว้ ท่านแบไว้
กางแผ่ไว้ แล้วเราจะจับต้อง เราพยายามแสวงหา การแสวงหาด้วยสติด้วยปัญญา ด้วยความเป็น
จริงของเราในหัวใจของเรา ทำขึ้นมาให้เป็นสมบัติของเรา

เราเกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา เห็นไหม มนุษย์มีคุณค่าอย่างนี้ มีการกระทำอย่างนี้
เพื่อประโยชน์กับหัวใจของเรา เอวัง